

Φάκελος Υλικού
Ενότητα 12
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΡΙΖΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

(Διτῆς δε... ἔθους)

οὔσης < εἰμί: ανούσιος, εσθλός, ετυμολογία, έτυμον, οντολογία, όντως, ουσία, ουσιαστικός, παρόν, παροντικός, παρουσιαστικό.

διανοητικῆς < διὰ + νοῦς: άνοια, διανόηση, διάνοια, δικόνοια, έννοια, επινόηση, κατανόηση, μετάνοια, νοερός, νόημα, νόηση, νοητικός, νοητός, ομόνοια, παρανόηση, παράνοια, πρόνοια, συνεννόηση, υπόνοια.

ἠθικῆς < ἦθος < ἔθος: ηθικός, ηθικότητα, ηθογραφία, ηθοπλαστικός, ηθοποιός.

ἔχει < ἔχω (θ. σεχ-, ἔχ-, σχ-): ανακωχή, ανθεκτικός, αντοχή, άσχετος, διάδοχος, έξη, εξής, εξοχή, έξοχος, μέθεξη, πάροχος, πολισύχος, ραβδούχος, σχεδόν, σχέση, σχετικός, σχήμα, σχηματικός, σχολείο, σχολή, σχολή.

ἐμπειρίας < ἐν + πειράομαι -ῶμαι: απειρία, άπειρος, απόπειρα, αποπειρατικός, εμπειρία, έμπειρος, πείρα, πείραγμα, πειρακτικός, πείραμα, πειραματιστής, πειραματόζωο, πειρασμός, πειρατής, πολύπειρος.

δεῖται < δέομαι: αδέητος, δέηση, δεητικός, δέον, δεοντικός, δεοντολογία, δεοντολογικός, δεοντολογικώς, δεόντως, ενδεής, ένδεια.

περιγίνεται < περι + γίγνομαι: γενεά, γενέθλιος, γένεση, γενέτειρα, γένος, γηγενής, γόνος, γυνή, εγγονός, ενδογενής, ευγενής, νεογνό, πρωτογενής.

παρεκκλίνον < παρὰ + ἐκ + κλίνω: άκλιτος, άκλιτος, ανάκλιντρο, απαρέγκλιτος, απόκλιση, έγκλιση, επικλινής, κατάκλιση, κεκλιμένος, κλίμα, κλίμαξ, κλίνη, κλίση, κλιτός, κλιτύς, παρέκκλιση, σύγκλιση, υπόκλιση.

δήλον < δηλόω -ῶ: δήλωση, διαδήλωση, εκδήλωση, συνυποδήλωση, δηλωτικός, εκδηλωτικός.

ἀρετῶν < ἀραρίσκω (= τακτοποιῶ, προετοιμάζω, συνδέω): ἀρέσκεια, ἀρεστός, ἀρθρο, ἀριθμός, ἀριστείο, ἀριστοκρατία, ἀριστος, ἀρμα, ἀρμονία, ἀρμός, δυσἀρέσκεια, ἐνάρετος, πανάρετος, φιλαρέσκεια.

ἐθίζεται < ἔθος (θ. ἐθ + ἰδ + j + ω > ἐθίζω. Ἀρχικό θέμα σFέθ. Ἡ αὐξηση και ο αναδιπλασιασμός εἰ- προέκυψαν ἀπὸ τα ἐξῆς φθογγικά πάθη: ἐ + σFέθ > ἐέθ-> εἰθ-): ἐθιμικός, ἐθιμο, ἐθιμοτυπία, ἐθισμός, ἐθος, εἰωθός, συνήθης.

φερόμενος < φέρω (θ. φερ-, φορ, φαρ-, φωρ-, φρ-, οἰ-, ἐνεκ-, ἐνοκ-, ἐνκ-): ἀμφορέας, διάφορος, διένεξη, διηνεκής, μεταφορικός, σύμφορος, φάρετρα, φερέγγυος, φερνή, φερτός, φορά, φόρος, φωριαμός.

ρίπτων < ριπτέω--ῶ (θ. Fρπ- > ριπ + τ + ἐ + ω): κατάρριψη, ριξιά, ρίξιμο, ριπαίος, ριπή, ριπίδι, ριπιδοειδής, ρίψασπις, ρίψη.

πεφυκότων < φύομαι: ἀτόφυος (< αὐτόφυος < αὐτοφυής = ἀκέραιος, ἀνόθευτος), αὐτοφυής, ἐμφυτος, ευφυής, ευφυῖα, ἰδιοφυής, κατάφυτος, μεγαλοφυής, μεγαλοφυῖα, σύμφυτος, τριχοφυῖα, φυλή, φύλλο, φύλο, φύση, φυσικοθεραπευτής, φυσικός, φυσικότητα, φυσιογνωμία, φυσιογνωσία, φυσιολάτρης, φυσιολογικός, φυτικός, φυτό.

δέξασθαι < δέχομαι: ἀκατάδεκτος, ἀναδεξιμῖος, ἀνάδοχος, ἀπαράδεκτος, ἀποδέκτης, ἀποδεκτός, ἀποδοχή, δέκτης, δεκτός, δεξαμενή, δεξιός, διαδοχή, διάδοχος, δοκάνη, δοκάρη, δοκιμάζω, δοκιμή, δοκός, δοχεῖο, δωροδόκος, ευπρόσδεκτος, ξενοδόχος, παραδεκτός, παραδοχή, συνεκδοχή, υποδοχή.

(Έτι... άνδρείοι)

παπαγίνεται < παρά + γίνομαι: αγενής, γενεά, γενέθλια, γένεση, γενέτειρα, γηγενής, γονιός, γόνος, γυνή, εγγονός, ενδογενής, ευγενής, νεογνό, πρωτογενής, πρωτόγονος.

κομιζόμεθα < κομίζομαι: ανακομιδή, αποκομιδή, αποκόμιση, διακομιδή, διακομιστής, διαμετακομιστικός, κομιστής, κόμιστρο, μετακόμιση, προσκόμιση, συγκομιδή.

ένεργείας < έν + έργον < έργάζομαι: άεργος, ανενεργός, ανεργία, άνεργος, απεργία, απεργός, δημιούργημα, δημιουργός, διεργασία, ενέργεια, επεξεργασία, εργαλείο, εργασία, εργασιοθεραπεία, εργασιομανής, εργαστήριο, εργάτης, εργατικός, εργατικότητα, εργατοπατέρας, εργατοϋπάλληλος, εργατοώρα, έργο, εργοδηγός, εργοδότης, εργόχειρο, κακούργημα, κακούργος, καλλιέργεια, κωλυσιεργία, μεταλλουργία, μεταξουργία, μουσουργός, ξυλουργός, όργανο, όργιο, πανούργος, πάρεργο, περιέργεια, περίεργος, προεργασία, ραδιενεργός, ραδιούργος, στικουργός, συνεργός, υφαντουργία, χειρουργός.

άποδίδομεν < άπό + δίδωμι (θ. -δω- και -δο- με ενεστ. αναδιπλασιασμό δι- και κατάληξη -μι): αιμοδότης, άνέκδοτος, άνένδοτος, απόδοση, αποδοτικός, δόσιμο, δώρο, δωσιδικία, εκδοτήριο, μεταδοτικός, παραδοτέος, πληροφοριοδότης, προδότης, τροφοδότης, φωτοδότης.

ιδεΐν < είδον του ρ. όράω-ω (θ. Φορά- < όρά-, Φιδ- > έ- Φιδ-ον > είδον, όπ-: άνύποπτος, αόμματος, αυτόπτης, διορατικός, είδος, ειδύλλιο, είδωλο, επόπτης, ιδέα, κάτοπτρο, οπή, οπτήρας, οπτικός, όραμα, όραση, ορατός, οφθαλμίατρος, οφθαλμός, όψη, πρόσοψη, ύποπτος.

άκοῦσαι < άκούω: ακοή, άκουσμα, ακουστικό, ακουστός, αυτήκοος, βαρήκοος, ευήκοος, ξακουστός, ωτακουστής.

ἐλάβομεν < λαμβάνω: ακατάληπτος, αμεροληψία, αμφιλαφής, ανεπανάληπτος, αντιλαβή, αντίληψη, αντισυλληπτικό, αντισύλληψη, απολαβή, ασύλληπτος, δικολάβος, εικονολήπτης, επανάληψη, επιληψία, εργολάβος, ευυπόληπτος, ηχολήπτης, ηχοληψία, θρησκόληπτος, θρησκοληψία, καταληπτός, κατάληψη, καταληψίας, λαβή, λαβίδα, λάφυρο, λήμμα, λήψη, μεροληψία, μετάληψη, παραλαβή, παραλήπτης, περίληψη, προκατάληψη, πρόσληψη, συλλαβή, σύλληψη, υπόληψη, χειρολαβή.

ἔχοντες < ἔχω (θ. σεχ-, σχ-): απροσχημάτιστος, αργόσχολος, ένοχος, έξη, εξής, κατεχόμενα, καχεξία, μέθεξη, παροχή, πάροχος, πολιούχος, προσοχή, πρόσχημα, προσχηματικά, ραβδούχος, σχεδόν, σχέση, σχήμα, σχηματισμένος, σχολείο, σχολή.

ἐχρησάμεθα < **χρήομαι -ῶμαι**: αχρησιμοποίητος, άχρηστος, δύσχρηστος, εύχρηστος, ιδιοχρησία, καταχραστής, κατάχρηση, χρεία, χρέος, χρήμα, χρηματικός, χρήση, χρησιμοθήρας, χρησιμοποίηση, χρήσιμος, χρησιμότητα, χρησμός, χρήστης, χρηστικός, χρηστός, χρηστότητα.

ἐνεργήσαντες < **ἐνεργέω-ῶ**: ανενεργός, ενέργεια, ενεργειακός, ενεργειοκρατία, ενέργημα, ενεργητικός, ενεργητικότητα, ενεργητισμός, ενεργοποίηση, ενεργός.

τεχνῶν < **τίκτω**: απότοκος, αρχιτέκτονας, άτεκνος, άτεχνος, έντεχνος, επιτόκιο, επίτοκος, περίτεχνος, τεκνοποίηση, τέκτονας, τεχνική, τεχνολογία, τεχνοκράτης, τοκετός, τόκος.

δεῖ: αδέητος, δέηση, ενδεής, ένδεια.

μαθόντας < **μανθάνω** (θ. μαθ-, + πρόσφυμα «ν» πριν από τον χαρακτήρα «θ», + «αν» μετά από αυτόν, + κατάληξη «ω») : αμαθής, άμαθος, καλομαθημένος, μάθημα, μαθηματικός, μαθημένος, μάθηση, μαθησιακός, μαθητής, μαθητικός, μαθητολόγιο, μαθητούδι, οψιμαθής.

ποιεῖν < ποιέω-ῶ: αντιποιητικός, αχειροποίητος, δημοσιοποίηση, θεοποίητος, περιποιητικός, ποίημα, ποίηση, ποιητής, προσποιητός.

οικοδόμοι < οἶκος + δόμος: αποικία, αποικισμός, αποικιστικός, διοίκηση, ἐνοικος, ιδιοκατοίκηση, κάτοικος, μετοίκηση, μέτοικος, μονοκατοικία, οίκημα, οίκηση, οικία, κατοικία, οικισμός, οικιστικός, οικογένεια, οικοδεσπότης, οικολογία, οικονομία, οικόπεδο, οικόσημο, οικόσιτος, οικοσκευή, οικότροφος, οικουμένη, παροικία, περίοικος, πολυκατοικία, συγκατοίκηση, συγκάτοικος, συνοικία.

κιθαρίζοντες < κιθαρίζω: κιθάρα, κιθάρισμα, κιθαρισμός, κιθαρίστας, κιθαρῳδός.

πράττοντες < πράττω (<θ. prāg + j + ω): απράγμων, άπρακτος, δυσπραγία, εισπράκτορας, είσπραξη, μεταπράτης, μεταπρατικός, πράγμα, πραγματικός, πραγματογνώμων, πρακτέο, πρακτικό, πράκτορας, πρακτορείο, πράξη, σύμπραξη.

σώφρονες < σῶος + φρήν (γεν. φρενός): εθνικόφρων, ευφροσύνη, εχέφρων, μετριοφροσύνη, μετριόφρων, νομιμοφροσύνη, παραφροσύνη, παράφρων, σωφροσύνη, φρενίτιδα, φρενοβλαβής, φρενοκομείο, φρόνιμος.

άνδρεια < άνήρ (γεν. άνδρός): ανανδρος, ανδραγαθία, ανδράποδο, ανδρείκελο, ανδριάντας, ανδρικός, ανδρισμός, ανδρόγυνο, ανδροκρατία, ανδροπρεπής, ανδροπρεπής, εξανδραποδισμός, εύανδρος, αντρειεύω, αντρειεύομαι.

Λεξιλογικές Ασκήσεις

Ενότητα 12-Μέρος Α

(Διπῆς...ἔθους)

1. Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω:

φιλαρέσκεια, ανηθικότητα, σχεδόν, φορτίο, ένδεια

2. Να δώσετε μερικά ομόρριζα (απλά ή σύνθετα) στα νέα ελληνικά για καθεμία από τις ακόλουθες λέξεις:

γένεσιν, ἔσχηκε, φέρεσθαι

3. Να δώσετε ένα **αυτώνυμο** στα αρχαία ελληνικά για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

ἀρετῆς, πλεῖον, γένεσιν, αὔξησιν, ἐμπειρίας

4. Στις παρακάτω προτάσεις, να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις που παράγονται από το ρήμα «**φέρω**»:

α. Ο εργασίας με έχει εξουθενώσει.

β. Το καινούριο που αγόρασε την έκανε πολύ χαριτωμένη.

γ. Η των ασθενών στο νοσοκομείο έγινε με

δ. Ο έρωτας την έβγαλε εκτός εαυτού, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να κρίνει αντικειμενικά.

Λεξιλογικές Ασκήσεις-Μέρος Β

(Έτι... έθους)

1. Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω φράσεις με ένα ομόρριζο του ρήματος **«κομίζω»**.

α) Στα μεγάλα αστικά κέντρα η των σκουπιδιών γίνεται σε καθημερινή βάση.

β) Για να στηρίξεις τη θέση σου, είναι απαραίτητη η αποδεικτικών στοιχείων.

γ) Το ταξί αποτελεί πια ένα ακριβό μεταφορικό μέσο, καθώς το έχει αυξηθεί σημαντικά.

δ) Η και επεξεργασία των καρπών της ελιάς αποτελεί μια κοπιαστική και χρονοβόρα διαδικασία.

2. **«Σώφρονες»:** Ποια είναι τα συνθετικά του επιθέτου; Να σχηματίσετε άλλα πέντε επίθετα από το δεύτερο συνθετικό και να δώσετε και τα αντίστοιχα ουσιαστικά τους.

.....
.....
.....
.....

3. Να δώσετε στα αρχαία ελληνικά τα **αντώνυμα** των παρακάτω λέξεων:

πρότερον, δηλον, ἀρετάς, δίκαιοι, σώφρονες, άνδρεῖοι

.....

4. Να δώσετε στα αρχαία ελληνικά **συνώνυμα** των παρακάτω λέξεων:

ὑστερον, δηλον, δεῖ, ποιεῖν, ἀνδρεῖοι

5. Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω:

οικόσημο, μετακόμιση, λάφυρο, δεοντολογία, εύχρηστος.

.....

(www.study4exams.gr)

13-2-2017

3-3-2021

63ο Γενικό Λύκειο Αθηνών

Μαρία Ευγενίου